

Teza

Har du sett en afrikansk film någon gång? Antagligen inte. De flesta i Sverige har inte det. Självklart finns det flera anledningar men en av de viktigaste har naturligtvis att göra med att det knappt funnits några genuint afrikanska filmer på den allmänna biopertoaren i Sverige.

Vad innebär det att vi sällan får se Afrika skildrad av afrikaner? Vad innebär det för vår syn och kunskap om Afrika? Det är frågor som gör filmer som "Teza" extra intressanta.

Rekommenderad från gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
ANDREAS HOFFSTEN & PER ERICSSON

Bakgrund

När Afrika agerar bakgrund på bioduken är det antagligen en film producerad av européer eller amerikaner. Det är klassiker som "The African Queen", matinéer som "Tarzan" eller moderna drama-actions som "Blood Diamond", "Hotel Rwanda" eller nu senast "Invictus" om Nelson Mandelas SydAfrika.

En geografiskt baserad sökning av alla långfilmer som granskats av Statens Biografbyrå (att bli granskad av SB är ett måste för att få visa film offentligt i Sverige) visar att det är väldigt få filmer som producerats i något afrikanskt land. Väljer man bort de filmer som är produce-

rade tillsammans med ett europeiskt land och som har en västerländsk regissör sjunker antalet ytterligare. Än färre blir det om man plockar bort de filmer som endast visats på någon svensk filmfestival.

Då visar det sig att det endast är 29 afrikanska filmer som har visats i Sverige sedan 1950-talet. Sydafrika och de gamla franska kolonierna i Nordafrika är de områden som producerat flest filmer. Det (ofta) engelsktalande Sydafrika står då ensam för 11 filmer och merparten av dessa filmer är gjorda av samma regissör (Jamie Uys som gjorde "Gudarna måste vara tokiga"). Tunisien, Algeriet och Marocko har tillsammans sju filmer. Det lämnar 11 filmer till övriga kontinenten. Tre av dessa har visats under de senaste tio åren. En är etiopiska "Teza" som du kan läsa mer om nedan.

Afrikanska filmstjärnor

Senegalesen Ousmane Sembéne (1923-2007) brukar ofta få epitetet "den afrikanska filmens fader". Sembéne, som också är en hyllad författare, började göra film under 1960-talet och fick internationell uppmärksamhet för filmen "La Noire de..." (1966). Det var första gången som någon satte den afrikanska filmen söder om Sahara på kartan. Sembénes "Moolade" är en av de tre afrikanska filmerna som visats i Sverige under de senaste tio åren.

Senegal utvecklades med hjälp av Sembénes uppmärksamhet till en av Afrikas viktigaste filmnationer med flera uppmärksammade regissörer. Två andra länder som gjort avtryck på den internationella filmkartan är Mali och Burkina Faso. Deras stora affischnamn är Souleymane Cissé i

Mali och Idrissa Ouedraogo i Burkina Faso. Båda har gjort filmer som visats i Sverige och båda har belönats i Cannes. Båda två råkar också vara utbildade på filmskolan i Moskva.

Det är, som ni märker, alltså väldigt få visuella uttryck på svenska biografer från jordens näst största kontinent och antagligen ser representationen av dessa nästan en miljard människor inte mycket bättre ut på tv.

Vad innebär det att vi sällan får se Afrika skildrat av afrikaner? Vad innebär det för vår syn och kunskap om Afrika? Det är frågor som gör filmer som "Teza" extra intressanta.

Frågor kring "Teza"

"Teza" i regi av Haile Gerime skildrar arvet efter Haile Selassie, kejsaren som var Etiopiens despot och som avsattes 1974 av den armé han själv skapat. Tiden efter har präglats av inbördeskrig med bland annat en hänsynslös jakt på unga pojkar till armén alternativt olika rebellrörelser. Fattigdom och en moraliskt bankrutt politisk nivå är vardag i det plågade Etiopien. BNP per capita för landets dryga 73 miljoner invånare är 1 360 dollar.

"Teza" är en episk berättelse som följer den vuxne Anberber som reser tillbaka från Tyskland där han arbetat som medicinsk forskare till hembyn i Etiopien där det inte ens finns en enkel primärvård. Allt för att hälsa på sin åldrande mor.

I olika flashbacks får vi följa hans liv i dåtid och nutid, vad han ser och bevitnar. Till en början känner han inte alls igen sig, han blir skrämmd och drömmer mardrömmar. Det handlar på ett plan om de intellektuellas ansvar och roll i relation till en befolkning som i hög grad består av analfabeter. Välmåendet och rasismen i Europa samt vidskepelsen och fattigdomen i det egna landet bryts mot varandra och lämnar liten plats åt kärlek och ömsinhet mellan människor.

Istället visar "Teza" hur landet slits sönder av rivaliserande grupper - alla beväpnade till tändarna. Alla kallar

sig socialister. President Mengistu blev knappast så mycket bättre än den störtade enväldshärskaren Haile Selassie, snarare tvärtom. Mengistu blev statsöverhuvud 1977 i en kommunistisk diktatur men störtades i sin tur 1991 och lever idag i Zimbabwe under Mugabes skydd då han är åtalad i sin frånvaro för folkmord.

Filmen uppehåller sig dels i Köln på 70-talet där vi möter den unge studenten Anberber som dras in i radikala kretsar. Dels i Addis Abebba på 90-talets början dit många etiopier i exil sökt sig för att vara med i kampen om att bygga upp ett nytt Etiopien sedan Selassie störtats. Men istället blir de misstänkliggjorda och så småningom förföljda. Berättelsens tredje del utspelar sig i nutid i hembyn där en plågad Anberber söker hitta mening med livet och tillvaron. I bakgrunden mullrar kriget till vilket Anberber blir till en passiv betraktare och en del av hopplösheten.

Filmen slutar med att Anberber börjar arbeta som lärare i den lokala byskolan - efter att den ordinarie läraren mördats. Barnen sitter som tända ljus och är vetgiriga och gör exakt som läraren säger. Anberbers kvinna föder ett barn och vi förnimmar en liten känsla av hopp i filmens slut. Och vad är annat att välja på?

- Fråga eleverna vad de vet om Afrika. Låt eleverna beskriva Afrika med associativa ord och sedan fundera kring vad det är för bild de har av denna stora kontinent.
- Afrika är en kontinent och en världsdelen och har liksom Europa förstås många olika ansikten. Vilken bild har eleverna av Afrika? Vilka olika delar och områden känner de till? Nämn fem negativa och fem positiva saker ni känner till om Afrika. Var det något i "Teza" som överraskade dem? Be eleverna att genom nätet försöka leta alternativa och positiva bilder av Afrika.
- När man nämner Afrika uppfattar säkert många det som närmast synonymt med svält och umbäranden, AIDS och

stamkrig. Försök beskriva den spiral av fattigdom, unga begåvade studenters flykt till väst, stamkrig, barnsoldater och våld som i långa stycken präglat/präglar många afrikanska stater. Hur hänger allt samman?

- Vilka länder i Afrika är gamla kolonier till England eller Frankrike? Vilka andra europeiska nationer har varit närvarande i Afrika? Har Sverige?

- Anberber lever med rötterna i två kulturer, den västerländska där han utbildats i medicin i det främlingsfientliga tyska Köln och så hans etiopiska hemby där han har kommit att känna sig hemlös, närmast som en främling. Beskriv hans situation.

- Det går att tolka den etiopiska byn Anberber kommer hem till som ett slags sinnebild för det ursprungliga Afrika. Det specifika för Etiopien blir det universella Afrika. Vilka är Anberbers tankar och ambitioner? Tycker eleverna att det är en hoppfull film? Är det hos kvinnorna, hos den upproriske Tadfe, i den kvinnliga gemenskapen som det går att spåra ett hopp?

- Filmen är berättad i ett långsamt tempo som kanske kan vara lite tålamodsprövande för en ung svensk publik. Vad tyckte eleverna om filmen?

Produktionsuppgifter

Etiopien, Tyskland, Frankrike 2008

Producent: **Haile Gerima & Karl Baumgartner**

Manus: **Haile Gerima**

Regi: **Haile Gerima**

Foto: **Mario Masini**

Musik: **Vijay Iyer & Jorga Mesfin**

Klippning: **Haile Gerima & Loren Hankin**

I rollerna

Aaron Arefe - Anberber

Abeye Tedla - Tesfaye

Takelech Beyene - Tadfe

Teje Tesfahun - Azanu

Nebiyu Baye - Ayalew

Tekniska uppgifter

Speltid: 140 minuter

Format: 1,85:1

Ljud: Dolby Digital

Censur: från 15 år

Svensk premiär: 2 november 2009

Distribution

Folkets Bio/Scanbox Filmlager, Hjalmar Gullbergsgatan 1, 211 49

Malmö. Tel 040-12 08 82. Info: Folkets Bio, Box 17099, 104 62

Stockholm Tel 08-545 275 20, fax 08-545 275 27 epost info@folkets-

bio.se. www.folketsbio.se

Redaktion

Andreas Hoffsten, Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, oktober 2010